

Lukutaito tuli Itämereltä

Eeva-Johanna Eloranta
Kansanedustaja, sivistysvaliokunnan jäsen

Tänä vuonna olemme Suomi 100- juhluvuoden lisäksi viettäneet myös reformaation 500-vuotisjuhluvuotta. Martti Lutherin teesit vuonna 1517 aloittivat reformaation synnyttäen luterilaisen kristillisyyden, joka levisi Itämeren ylitse Mikael Agricolan tuomana myös meille Pohjolaan.

Yksi luterilaisuuden tuomia tärkeimpiä arvoja oli ajatus tasa-arvosta, siitä että kaikki ihmiset ovat yhdenvertaisia keskenään. Yhdenvertaisia mahdollisuuksia haluttiin edistää monella tapaa. Jokaisen haluttiin esimerkiksi voivan lukea Raamattua ja katekismusta omalla äidinkielellään.

Kannustimeksi lukutaidolle asetettiin, että vihille pääsi, jos osasi lukea. Kirkko opetti kinkereillä lukemaan niin naiset kuin miehetkin. Myöhemmin kansakoululaitos otti tämän tärkeän tehtävän haltuunsa. Jumalanpalveluksen kansankielisyys ja Raamatun käännökset jouduttivat merkittävällä tavalla kansan kouluttamista ja koulutusjärjestelmän kehittymistä.

Tänä päivänä Lutherin opit ovat taas ajankohtaisempia kuin pitkään aikaan, sillä heikkojen lukijoiden ja kirjoittajien määrä on kasvanut jo kohta kaksi vuosikymmentä. Tämä huolestuttava trendi tuli esiin vuoden 2015 Pisa-arvioinneissa, jolloin lukutaitoa viimeksi mitattiin. Suomi on edelleen tuossa 73 maan vertailussa lukutaidossa kärkisijoilla eli neljäntenä, mutta peruskoulun päättävistä suomalaisnuorista 11 prosenttia eli noin 6000 nuorta ymmärtää ja omaksuu tekstiä niin heikosti, etteivät he selviydy arkisista tilanteista. Näiden nuorten lukutaito on niin heikko, että se vaikeuttaa jokapäiväisessä elämässä selviytymistä ja saattaa olla esteenä jatko-opinnoissa ja työelämässä pärjäämisessä. Heikkojen lukijoiden osuus on kasvanut sekä tyttöjen että poikien joukossa, mutta etenkin pojilla. Miten yhdeksän vuotta oppivelvollisuuskoulua voi tuottaa näin heikkoja tuloksia?

Miksi lukutaito sitten on niin tärkeä? Lukeminen ja kirjoittaminen ovat metataitoja, joita tarvitaan eri oppiaineiden opiskelussa ja elämässä ylipäätään. Asioita opitaan lukemalla ja osaamista osoitetaan kirjoittamalla. Matematiikan sanallisiin tehtäviin on vaikea vastata, jos ei kunnolla ymmärrä, mitä tekstissä sanotaan.

Lukutaito kehittää myös ajattelukykyä, kykyä hahmottaa sekä ymmärtää suuria ja monimutkaisia asiakokonaisuuksia sekä syy-seuraussuhteita ja auttaa etsimään tietoa. Se laajentaa ymmärrystä maailmasta ja kehittää taitoa tunnistaa, mikä on totta ja mikä valhetta. Viimeksi mainittu on erityisen tärkeää nykyisessä verkkotekstien maailmassa, jossa oikeat uutiset ja vaihtoehdot totuudet kilpailevat lukijoiden huomiosta.

Lukemisen ja kirjoittamisen taitoja tarvitaan myös arkipäivän elämässä. Koko järjestäytynyt yhteiskunta rakentuu yhä enemmän tiedolle. Yhä useammat palvelut siirtyvät verkkoon, jossa asiat pitää pystyä hoitamaan itsepalveluna erilaisin sähköisin lomakkein. Pelkästään asiointi Kelassa edellyttää kielellisiä kykyjä. Mitä silloin tapahtuu niille, joilla näitä taitoja ei ole?

Yksilön tasolla lukutaito tarjoaa lapselle ja nuorelle mahdollisuuden kehittyä täyteen potentiaaliinsa. Lukutaito on avain jota ilman ovet eivät täysipainoiseen elämään kunnolla aukea. Lukutaito ehkäisee ulkopuoliseksi jäämisen tunnetta sekä syrjäytymistä ja samalla yhteiskunnallista eriarvoistumista.

Lutherin vaatimus jokaisen yksilön oikeudesta lukutaitoon ja sen merkityksestä ihmisten tasavertaisuudelle on hyvin ajankohtainen tänä päivänä. Vaikka vanhempien ja perheiden merkitys lapselle lukemisessa ja lukemiseen kannustamisessa on tärkeä, ei sitä voida jättää yksin perheiden vastuulle, sillä silloin seurauksena on lasten eriarvoistuminen. Lukutaito on asia, josta yhteiskunnan ja koulun tulee ottaa päävastuu. Yhtenä osana tulee olla opetussuunnitelmien ja opetusmenetelmien ajantasaistaminen lukutaidon parantamiseksi. Norjan mallin mukainen lukemisen ja kirjoittamisen keskus, joka kokoaisi yhteen eri tahot tekemään kokeiluja, tuottamaan materiaaleja ja oppimisympäristöjä sekä lisäämään ymmärrystä luku- ja kirjoitustaidosta, voisi edistää asiaa. Pidetään tavoitteena, että jokaisella nuorella on sanat hallussaan.

Aiemmin sarjassa julkaistut kirjoitukset löydät [täältä](#).